

MATIČNA SLUŽBE SVEUČILIŠNE KNJIŽNICE U PULI

Pula University Library Central Advisory Service

Damjana Frančić
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Sveučilišna knjižnica
dfrancic@unipu.hr

UDK / UDC 027.52(497.5 Pula)

Izlaganje na stručnom skupu / Exposure to professional meeting

Primljeno / Received: 19.07.2016.

Sažetak

Rad je osvrst na povijest matične djelatnosti nekadašnje Naučne biblioteke u Puli, sadašnje Sveučilišne knjižnice, središnje knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, naročito opisujući Bibliotečno-informacijski centar za Istru iz 1980-tih godina. U tekstu se razmatraju i promjene u načinu rada, a vezane uz promjene u sustavu srednjoškolskog i visokoškolskog obrazovanja i razvoj te primjenu informacijskih tehnologija.

Ključne riječi: sveučilišna matična djelatnost; Sveučilišna knjižnica Pula, Bibliotečno-informacijski centar za Istru

Godina XX
2016
Broj 1

KNJIŽNICARSTVO

Glasnik
Društva
knjižničara
Slavonije,
Baranje
i Srijema

Summary

This paper presents an overview of the history of the main activities of the former Scientific Library in Pula / current University Library, the central library of the University of Pula, peculiarly describing Library and Information System of Istria from the 1980's. The paper discusses the alterations in methodology which are related to changes in secondary and higher education models ; as well as the development and application of information technology.

Keywords: University Library Central Advisory Service; University Library in Pula, Library and Information System of Istria

Uvod

Knjižnica je osnovana kao Naučna biblioteka dekretom Općine Pula 1949. godine u vrijeme otvaranja svih sličnih institucija u Hrvatskoj. Godine 1995. dobiva naziv Sveučilišna knjižnica, a 2006. godine udružena je u novo Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.

Na osnovi *Zakona o bibliotekama* iz 1960. godine Narodni odbor Kotara Pula donio je 1961. godine rješenje da Naučna biblioteka vrši poslove matičnosti, što je uključivalo nadzor nad radom manjih knjižnica, usklađivanje njihova rada, poučavanje djelatnika te savjetodavnu djelatnost.

Knjižnica je imala djelatnika zaduženog za matičnu službu od 1982. do 1995. godine. Od godine 2001. Knjižnica nema status matične knjižnice. Matična služba ponovno je aktivna od srpnja 2011. godine, nakon konstituiranja Stručnog vijeća sveučilišnih matičnih knjižnica Republike Hrvatske.

Do 1982. godine vrlo je malo pisanih tragova o radu ove službe. Godine 1977. donesen je Zakon o informatičkoj djelatnosti, a 1980. godine izrađena je koncepcija jedinstvenog Bibliotečno-informacijskog sistema (BIS) Hrvatske. Tadašnji Zavod za ekonomiku iz Pule, preteča današnje regionalne Gospodarske komore, konzultirajući djelatnike Knjižnice, sastavio je program izgradnje Bibliotečno-informacijskog centra (BIC) za Istru, sa sjedištem u Naučnoj biblioteci u Puli. Programom je predviđeno

funkcionalno povezivanje knjižnica u Istri te osnivanje razvojne i matične službe u Naučnoj biblioteci u Puli.

Pisanim putem anketirane su specijalne knjižnice i informacijsko-dokumentacijske službe u sklopu tvornica kako bi se prikupili podaci o stanju na terenu. Kako tvornice u Istri tada nisu imale „ ... *razvijene službe za istraživanje i razvoj, nametnula se potreba organiziranja BIC-a Pule i Istre koji bi gospodarstvenicima pružio dobre, objektivne i sveobuhvatne informacije ... te zbog ... reforme odgoja i obrazovanja ...*“.¹

O stvaranju BIC-a Istre govori i članak iz lokalnih novina Glasa Istre „*Povezivanje sa Sveučilištem u Rijeci korak je u ostvarivanju našeg udjela u strukturi BIS-a, radi protočnosti informacija i korištenja u znanstvenom radu.*“², te iz arhive matične službe Naučne biblioteke u Puli iz 1982. godine - „*BIC Pule i Istre ... svoju će organizaciju rada uskladiti s BIS-om, a poslove usmjeriti na nove - informacijsko-referalne. Središnja uloga u BIS-u općine i subregije doći će do izražaja kroz publiciranje i distribuiranje specijalnih popisa građe i bibliografija, izradu centralnih kataloga za gradove i općine ...*“.

Djelatnici Knjižnice dvije su školske godine 1978/79. i 1979/80. podučavali učenike srednje škole, predmete vezane uz knjižničarstvo. Dva dana u tjednu predavanja i stručna praksa održavani su u Knjižnici (koliko nam je poznato, tako se radilo još jedino u Osijeku). Udžbenici nisu postojali. Tijekom školske godine 1988/90. djelatnici Knjižnice sudjelovali su u izvođenju nastavnog programa srednje škole s predmetom Uvod u stručni rad. Za navedeni predmet nije postojao udžbenik te je izrađena skripta „*Informacije i informacijski sustavi*“³ koja je prosljeđena svim gradskim knjižnicama u Istri te priručnik „*Tehnike znanstvenog rada i izvori informacija*“⁴ koja je prosljeđena svim znanstvenim i većim fakultetskim knjižnicama.

Godine 1984. Naučnoj biblioteci u Puli potvrđena je funkcija matičnosti za Istru. Djelatnica matične službe obilazila je knjižnice, popisivala se građa u specijalnim, muzejskim te spomeničkim, samostanskim knjižnicama. Dogovarana je koordinirana nabava strane literature, te stvarao središnji katalog stručnih publikacija za Istru. Taj je katalog bio na karticama, a podatke su slali samo Centar za istraživanje mora u Rovinju, dio Instituta Ruđer Bošković iz Zagreba te Institut za poljoprivredu i turizam iz Poreča,

¹ Bibliotečno-informacijski centar Istre, Zavod za ekonomiku, Pula, 1982. str. 1

² Načinović, D. U suradnji sa šesnaest stručnih biblioteka u Istri - banka podataka i informacija, Glas Istre, 26-26.1.1980. str. 9

³ <https://koha.ffzg.hr/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=1020>

⁴ <https://koha.ffzg.hr/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=1786>

što znači da nije postignut jedan od ciljeva osnivanja BIC-a; da će „koordinaciju nabave vršiti Nabavna služba BIC-a te dostavljati zahtjeve za stranom literaturom BIC-u Hrvatske ... pri čemu će ulogu imati centralni katalog Istre i Pule“.⁵

Pri slanju obveznog primjerka knjiga znanstvenim knjižnicama, a s ciljem ubrzavanja postupka obrade, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu dostavljala je uz knjigu tri tiskana kataložna listića. Taj način centralne obrade potrajao je do 1989. godine. U Naučnoj biblioteci listići su pretipkavani. U slučaju da se željelo imati još dodatnih stručnih oznaka, dodavana je UDK oznaka te je izrađen predmetni registar stručnog kataloga⁶.

Radilo se i na preteći današnje znanstvene bibliografije, stoga i danas postoje popisi radova tadašnjih lokalnih stručnjaka iz 1980-tih godina.

Sudjelovalo se i u edukaciji studenata na kolegiju Uvod u znanstveno-istraživački rad na Fakultetu ekonomije i turizma te Pedagoškom fakultetu u Puli. Iz arhive je vidljivo da je ta aktivnost započela 1986. godine.

Djelatnici informacijske službe ručno su pretraživali sadržaje knjiga i više godišta časopisa, prema specificiranim narudžbama, desideratima korisnika, iscrpno ih upućujući i na druge moguće izvore. Vršila se i predmetna obrada članaka u časopisima što je bilo iznimno korisno pri pronalaženju odgovarajuće literature za učeničke referate i seminare. Planirano je da će se obavljati i selektivna diseminacija informacija te da će se stručnjacima s pojedinih stručnih područja ciljano prosljeđivati informacije o patentima i standardima.

Od 1988. do 1992. godine Knjižnica je bila uključena u Sistem znanstvenih i tehnoloških informacija (SNTI) Hrvatske, sudjelovala je u izradi Centralnog kataloga, pretraživane su strane baze podataka, elektronskom poštom naručivale su se knjige za međuknjižničnu posudbu, a gradske knjižnice s područja Istre telefaksom su naručivale posudbu od Naučne knjižnice u Puli. Knjižnica je putem tog sustava bila priključena i na informacijski servis Dialog (današnji Thomson Reuters). Lokalne su novine pomagale, više puta objavljujući mogućnosti pretraživanja poslovnih podataka, jer se moglo u trenutku saznati npr. adrese tadašnja 602 proizvođača elektronskih sklopova u svijetu.

⁵ Bibliotečno-informacijski centar Istre, Zavod za ekonomiku, Pula, 1982. str. 4

⁶ Predmetni registar je vidljiv na URL: <http://knjiga.skpu.hr/PREDMETNI-KAT.htm>

Od 1995. godine s pomoću mreže CarNet korisnicima je omogućeno besplatno pretraživanje interneta.

U Osnovnoj školi u Labinu volonterski je sastavljen računalni program za poslovanje školskih knjižnica Istre, ŽVANE. Danas je zastario, no prema izvještaju županijske matične službe o školskim knjižnicama Istre za 2013. godinu⁷, koristi ga devet osnovnih škola i dvije srednje, kao i Osnovna škola u Opatiji (prema izvještaju Gradske knjižnice Rijeka za 2014. godinu)⁸.

Nastojanja oko uspostavljanja BIC-a Pule i Istre ostala su na projektu. Uspostavljanje BIC-a regije zahtijevalo je nabavku kompatibilne računalne opreme za svaku knjižnicu te mogućnost međusobnog komuniciranja. Nositelji razvoja trebale su biti općinske knjižnice. U sedam općina Istre knjižnice su funkcionirale na principima klasičnog knjižničarstva, u financijskoj situaciji koja nije podržavala ni redovnu djelatnost. Tako je kroz cijelo vrijeme kao poveznica ostao problem prostora, opreme, financiranja, nedovoljne kadrovske ekipiranosti te nemogućnosti nabavke potrebne građe.

Godine 1986. napravljen je projekt BIC-a Zajednice općina Rijeka sastavljen u suradnji sa Sveučilištem u Rijeci. U programu rada rečeno je da će se „... pratiti razvoj fondova i davati upute, u skladu sa zadacima knjižnica kao dijelova BIS-a ZOR-a te se približiti optimalnoj veličini i funkcionalnosti po planovima općina; koordinirati nabavu, predložiti prioritete i racionalno trošenje ... Jednoobraznost u obradi preduvjet je cirkuliranja informacija, pa do realizacije „obrade na izvoru“ /danas CIP-a/ treba organizirati korištenje kataloških listića iz centra, jer je edukacija za primjenu UDK i ISBD-a skuplja i dugotrajnija. Jednoobraznost obrade preduvjet je centralnog kataloga za Istru. Školske i specijalne knjižnice uvode automatizaciju, ali je ne koriste ... Akutan problem je nestručnost i malo kadrova ... Ljudi su puni entuzijazma i želje da ovladaju znanjima ... Malo je udžbenika i građe za samoobrazovanje u struci ... U 1986. godini planirano je održati tri seminara za početnike i posebno za knjižničare koji imaju predznanje ... te pojedinačna

⁷ Gradska knjižnica i čitaonica Pula, Izvještaj o školskim knjižnicama Istarske županije za 2013.g. URL: http://www.gkc-pula.hr/site_media/media/cms_page_media/178/Skolske-analiza%202013.pdf (2016-02-28)

⁸ Gradska knjižnica Rijeka, Stanje u knjižnicama osnovnih škola Primorsko-goranske županije - analiza pokazatelja za 2014.g. URL: <http://gkr.hr/content/download/6970/88794/version/1/file/Stanje%20u%20osnovno%C5%A1kolskim%20knji%C5%BEicama%20PG%C5%BD%20-%202014..pdf> (2016-02-28)

praktična edukacija zainteresiranih ... a onima koji studiraju bibliotekarstvo ... polažu stručni ispit ... davat će se konzultacije i potrebnu literaturu“⁹.

Godine 1987. donesen je novi Zakon o knjižnicama te je počelo osamostaljivanje gradskih knjižnica od narodnih sveučilišta koje je završeno 1990-tih godina s iznimkom knjižnice u Buzetu koja je ostala dio Pučkog učilišta.

Godine 1988. matična je služba izradila Prijedlog programa razvoja bibliotečne djelatnosti Institutu za poljoprivredu i turizam iz Poreča jer su imali namjeru organizirati knjižnicu, no ovaj projekt nije realiziran sve do danas.

Knjižnice su u to vrijeme zapošljavale djelatnike s visokom stručnom spremom, bez odgovarajućeg knjižničarskog znanja¹⁰. Za nove djelatnike svih vrsta knjižnica u Istri provodio se program pripravničke prakse. U Knjižnici su odrađivali jedan tjedan kako bi upoznali poslovanje – akcesiju, inventarizaciju, katalogizaciju i klasifikaciju, sustav smještaja u spremištima, reviziju i otpis, popravke u knjigovežnici, rad s korisnicima i iznalaženje informacija referalnim putem, kulturnu djelatnost te statističke izvještaje. Specijalne knjižnice plaćale su pripravničku praksu jer matičnost nije bila financirana. Knjige s područja bibliotekarstva organizirane su u zbirku Bibliotekarstvo – Dokumentacija - Informacije (BDI).

Prema *Rješenju o utvrđivanju mreže matičnih knjižnica u RH*¹¹ služba je razdvojena 1995. godine na onu za specijalne i visokoškolske koja nije više bila financirana te drugu za narodne i školske knjižnice koju je financiralo Ministarstvo kulture. Matična služba za narodne i školske knjižnice od tada djeluje u sastavu Gradske knjižnice u Puli. Djelatnici matične službe obilazili su jednom godišnje školske knjižnice, održavani su sastanci aktiva i prenošene su novosti do kojih se moglo doći jedino tim putem. Školske knjižnice još nisu imale računala. Gradske su knjižnice koristile Internet. Za potrebe ovih knjižnica Sveučilišna knjižnica u Puli izradila je jedne godine popis korisnih mrežnih stranica. Knjižničarima iz specijalnih knjižnica i dalje je pružana stručna pomoć.

⁹ Projekt Bibliotečno-informacijski sustav Zajednice općina Rijeka. Pedagoški fakultet, Rijeka. 1985. str. 8-11

¹⁰ Prvi studij knjižničarstva u Hrvatskoj osnovan je 1986. godine u Zagrebu.

¹¹ Rješenje o utvrđivanju mreže regionalnih matičnih biblioteka u SR Hrvatskoj. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 22, 1/4 (1976), str. 105-106.

Stanje danas

U Istri danas osim Sveučilišne i tri fakultetske knjižnice, postoje knjižnice ili zbirke knjiga u 2 arhiva, 11 muzeja, 2 instituta i 2 udruge - Državni arhiv i Etnografski muzej u Pazinu, Arheološki te Povijesni i Pomorski muzej u Puli, zavičajni muzeji u Pazinu, Buzetu, Umagu, Novigradu, Poreču, Labinu i Rovinju, Centar za povijesna istraživanja Talijanske unije u Rovinju, Centar za istraživanje mora Instituta Ruđer Bošković u Rovinju, Arhiv ordinarijata Porečko-pulske biskupije u Poreču, muzejska zbirka Nacionalnog parka Brijuni, Društva osoba s tjelesnim invaliditetom u Puli te Udruge slijepih Istre u Puli.

Knjižnica Doma hrvatske vojske u Puli prestala je s radom, a bogati fond prenesen je u Knjižnicu Vojnog učilišta u Zagrebu.

Sedam specijalnih knjižnica ima 10 zaposlenih stručnih djelatnika, a ostale koje zovemo specijalnim knjižnicama većinom su knjižnične zbirke u institucijama koje nemaju zaposlene stručne djelatnike.

Ustrojstvo knjižnica unutar Sveučilišta, kako je funkcioniralo na pulskom Sveučilištu od njegove uspostave 2006. godine, u kome su paralelno egzistirale Sveučilišna i tri knjižnice Odjela /fakulteta/, pravno je bilo neutemeljeno. Integrirano sveučilište može imati jednu, sveučilišnu knjižnicu, koja u svom sastavu ima i odjelne knjižnice. Sada je to i pravno riješeno, a u stvarnosti surađujemo funkcionalno, ne hijerarhijski. Te knjižnice, osim one Ekonomskog fakulteta; djeluju samo s jednim djelatnikom, nemaju cjelodnevnu otvorenost te imaju nedostatna financijska sredstava za nabavku građe.

U Istri postoji i 6 visokoškolskih institucija koje nemaju knjižnice, a trebale bi ih organizirati; to su Institut za poljoprivredu i turizam u Poreču (javni), Visoka tehničko-poslovna škola /Politehnika/ u Puli, Poslovni odjel Veleučilišta iz Rijeke; u Pazinu i Poljoprivredni odjel Veleučilišta iz Rijeke u Poreču, Visoka teološka škola u Puli te Visoka poslovna škola u Višnjanu (privatna).

Nakon što je 2011. godine konstituirano Stručno vijeće sveučilišnih matičnih knjižnica, u Sveučilišnoj knjižnici u Puli intenzivnije se obavljaju neke od aktivnosti vezane uz rad matične službe, premda se taj rad i dalje ne financira - knjižničari prisustvuju radionicama CSSU organiziranima u Knjižnici, u Gradskoj knjižnici u Puli, Sveučilišnoj knjižnici u Rijeci te u NSK u Zagrebu, a korisne obavijesti vezane uz

djelovanje visokoškolskih i specijalnih knjižnica, npr. baze podataka, prosljeđuju se djelatnicima ovih knjižnica, a koje djeluju na području matičnosti Sveučilišne knjižnice u Puli.

Literatura

Bibliotečno-informacijski centar Istre, Zavod za ekonomiku, Pula, 1982.
Gradska knjižnica i čitaonica Pula, Izvještaj o školskim knjižnicama Istarske županije za 2013.g. URL: http://www.gkc-pula.hr/site_media/media/cms_page_media/178/Skolske-analiza%202013.pdf (2016-02-28)

Gradska knjižnica Rijeka, Stanje u knjižnicama osnovnih škola Primorsko-goranske županije - analiza pokazatelja za 2014. g. URL: <http://gkr.hr/content/download/6970/88794/version/1/file/Stanje%20u%20osnovno%20A1kolskim%20knji%20BEnicama%20PG%20BD%20-%202014.pdf> (2016-02-28)

Milić, G. Budućnost Naučnih biblioteka u Rijeci i Puli, nakon udruživanja sa Sveučilištem u Rijeci – Informacijske baze – prema potrebama udruženog rada. // *Glas Istre*, 26-26.1.1980. str. 9

Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Razvojna služba. Smjernice uvođenju informatizacije i uspostavljanju BIC Naučne biblioteke u Puli, Zagreb.1988. /arhiva/

Načinović, D. Banka podataka i informacija, u suradnji sa 16 stručnih biblioteka u Istri, Naučna biblioteka u Puli. // *Glas Istre*, 26-27.1.1980. str. 9.

Načinović, D. "On line" sa čitavim svijetom, informatička praksa Naučne biblioteke. // *Glas Istre*, 3.3.1990. str. 8.

Određivanje matičnih biblioteka. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 6, 3/4 (1960), str. 81-82.

Područja djelovanja sveučilišnih matičnih knjižnica prema županijama RH. URL: <http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/01/Podrucja-djelovanja-SMK.pdf> (2016-02-28)

Pravilnik o matičnoj djelatnosti knjižnica u RH (NN 43/01). URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/232299.html> (2016-02-28)

Pravilnik o matičnoj službi biblioteka u SRH. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 23, 1-4 (1977-78), str. 229-235.

Projekt Bibliotečno-informacijski sustav Zajednice općina Rijeka. Pedagoški fakultet, Rijeka, 1985. /arhiva/

Rješenje o utvrđivanju mreže regionalnih matičnih biblioteka u SR Hrvatskoj. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 22, 1/4 (1976), str. 105-106.

Rješenje o utvrđivanju mreže matičnih biblioteka u SR Hrvatskoj. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 29, 1/4 (1986), str. 217-219.

Statut Sveučilišta u Puli. URL:

http://www.unipu.hr/uploads/media/Statut_Sveucilista_Jurja_Dobrile_u_Puli_03.pdf (2016-02-28)

Vučinić, Z. Kompjuterom do poslovne odluke, poslovni svijet: Naučna biblioteka u Puli i njen Poslovno informacijski centar. // *Glas Istre*, 8.3.1992. str. 11.

Zakon o bibliotekama (NN 49/1960). // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 6, 3/4 (1960), str. 75-81.

Godina XX
2016
Broj 1

KNJIŽNIČARSTVO

Glasnik
Društva
knjižničara
Slavonije,
Baranje
i Srijema